

Katarzyna Kędziora

MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia” w świetle raportu EIOPA

W maju 2017 r. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości opublikowała standard MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia”. Standard ten wprowadza nowe rozwiązania w zakresie ujmowania i wyceny zobowiązań z tytułu zawartych umów ubezpieczenia oraz umów reasekuracji, jak również określa sposób prezentacji tych zdarzeń w sprawozdaniu finansowym. Autorka przedstawia rozwiązania przyjęte przez standard w świetle dokumentu EIOPA, w którym szczegółowo omówiono m.in. wpływ standardu na ocenę kondycji rynku ubezpieczeniowego oraz sprawozdawczość na cele Wypłacalności II. EIOPA pozytywnie oceniła standard, m.in. wskazując na większą przejrzystość, porównywalność danych i wgląd w modele biznesowe ubezpieczycieli za pośrednictwem MSSF 17, które mogą potencjalnie wzmocnić stabilność finansową w Europejskim Obszarze Gospodarczym. MSSF 17 odegra istotną rolę w dalszym rozwoju i podniesieniu jakości sprawozdawczości dla celów wypłacalności.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia, rachunkowość, MSSF, Wypłacalność II.

1. Wprowadzenie

Standard MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia”, opublikowany przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości 18 maja 2017 r., ma wejść w życie w 2021 r. Standard ten wprowadza nowe rozwiązania w zakresie ujmowania i wyceny zobowiązań z tytułu zawartych umów ubezpieczenia oraz umów reasekuracji, jak również określa sposób prezentacji tych zdarzeń w sprawozdaniu finansowym. Ze względu na jego znaczenie dla sprawozdawczości europejskich podmiotów na rynku ubezpieczeniowym i reasekuracyjnym, został poddany analizie przez EIOPA, zaś wyniki tej analizy przedstawiono w raporcie opublikowanym 18 października 2018 r.¹, którego najważniejsze ustalenia omówiono w pkt 3 niniejszego artykułu.

MSSF 17 wpłynie istotnie na sprawozdawczość zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji, wprowadzając szczegółowe rozwiązania w zakresie ewidencji i wyceny zdarzeń ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych. Oczekuje się również, że odegra istotną rolę w dalszym rozwoju i podniesieniu jakości sprawozdawczości dla celów wypłacalności.

2. MSSF 17 a dotychczas stosowane MSSF w Polsce

W stosunku do obecnych regulacji na rynku międzynarodowym MSSF 17 wprowadza nowe zasady ujęcia umów ubezpieczenia, rewolucyjne w szczegól-

¹ Dokument *Analiza EIOPA dotycząca MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia”* (dokument nr EIOPA-18-717) opublikowany na stronie https://eiopa.europa.eu/Publications/Reports/EIOPA-18-717_EIOPA_Analysis_IFRS_17_18%2010%202018.pdf

ności w odniesieniu do zakładów ubezpieczeń działu II. Obecne regulacje w tym zakresie wynikające z MSSF 4 „Umowy ubezpieczenia” dopuszczają stosowanie rozwiązań lokalnych, w szczególności w zakresie:

- ujęcia, w przypadku zakładów ubezpieczeń działu II, zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 15 ppkt b rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń², składki przypisanej w dacie zawarcia umowy, jako należnej za cały okres odpowiedzialności (dla umów zawartych na czas określony) oraz
- tworzenia rezerwy składek z § 34 ust. 1 ww. rozporządzenia jako składki przypisanej przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze (rozłożenie składki w czasie).

MSSF 17 rozróżnia ujęcie składki w zależności od tego, czy zawarta umowa generuje straty dla zakładu ubezpieczeń (wtedy decyduje ujęcie według daty zawarcia umowy ubezpieczenia), czy też ich nie generuje (wtedy decyduje wcześniejsza z dat: okresu ochrony ubezpieczeniowej i daty płatności składki), przy czym składka ujmowana jest zgodnie z terminami płatności.

Zgodnie ze standardem na dzień ujęcia umowy ubezpieczenia zakład ubezpieczeń:

- ustala marżę na umowie ubezpieczenia (jako wynik szacunku zdyskontowanych do wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych z umowy), która podlega aktualizacji w okresie trwania umowy;
- ujmuje zobowiązanie (przypominające w przypadku zakładów ubezpieczeń działu II nową rezerwę składek tworzoną zgodnie z MSSF 17) w wysokości szacowanej straty (równej ujemnej marży na umowie dla umów generujących stratę) lub w wartości zero (w przypadku szacowanej dodatniej marży na umowie).

Zgodnie z MSSF 17 w poszczególnych okresach sprawozdawczych ujmuje się w rachunku zysków i strat m.in. wynik z aktualizacji zobowiązania (w tym odrębnie z wpływów i wydatków, marży na umowie oraz przychodów i kosztów finansowych z umowy ubezpieczenia dotyczących dyskonta).

MSSF 17 wprowadza nowe regulacje w zakresie:

- grupowania umów ubezpieczenia w portfele umów ubezpieczenia o podobnych ryzykach (tzw. kohorty);
- zastosowania stopy dyskontowej do ustalania marży na umowie ubezpieczenia oraz jej aktualizacji na dzień bilansowy;
- zasad ustalania korekty na ryzyko niefinansowe (stanowiącej pewnego rodzaju odpowiednik marży na ryzyko);
- definicji kosztów (m.in. akwizycji, likwidacji szkód) jednocześnie odchodząc od aktywowania kosztów akwizycji podobnie jak w systemie Wyplacalność II);
- reasekuracji biernej (nowe zasady ustalania aktywów z tytułu udziału reasekuratora na składce i w prowizjach, jak i tworzenia udziału reasekuratora w rezerwie składek dla celów MSSF).

² Rozporządzenie MF z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz. U. z 2016 r. poz. 562).

Wpływ zaproponowanych rozwiązań MSSF 17 można porównać do zmian, jakie pociągnęła za sobą implementacja dyrektywy Wyplacalność II, a nawet więcej. Oznacza bowiem m.in.:

- całkowitą przebudowę systemów produktowych oraz systemów finansowo-księgowych przede wszystkim w zakresie: ewidencji składki przypisanej brutto i kosztów działalności ubezpieczeniowej, jak również rozliczeń z tytułu reasekuracji biernej;
- stworzenie nowych systemów do szacowania zobowiązań (rezerw techniczno-ubezpieczeniowych) dla celów MSSF.

3. MSSF a system Wyplacalność II

Międzynarodowe Standardy Rachunkowości odgrywają istotną rolę w sprawozdawczości dla celów wypłacalności. Zgodnie z art. 9 pkt 1 i 2 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2015/35³ jednostki ujmują aktywa i zobowiązania zgodnie z MSR przyjętymi przez Komisję Europejską, zaś wyceniają je zgodnie z MSR, pod warunkiem, że standardy te są zgodne ze sposobem wyceny określonym w art. 75 dyrektywy 2009/138/WE (opartym na wartości godziwej).

System Wyplacalność II (W II) koncentruje się na wycenie aktywów i zobowiązań dla celów W II oraz ustalenia wypłacalności na dzień bilansowy. Natomiast nie reguluje szczegółowo zasad ujmowania zdarzeń ubezpieczeniowych w okresie sprawozdawczym. Skupia się jedynie na rozpoznaniu zobowiązania z umów ubezpieczenia w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia (spójnie z rozwiązaniami stosowanymi na naszym rynku) oraz ujęciu składki jako składki należnej w danym okresie (podczas gdy regulacje wynikające z rozporządzenia MF⁴ obligują do różnicowania zasad ewidencji składki w zależności od rodzaju umów, jak i działu, w którym zakład ubezpieczeń prowadzi działalność). System Wyplacalność II nie obliguje do ustalania marży na umowie ubezpieczenia na dzień rozpoznania zobowiązania.

Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, ze względu na fakt, iż rzadko są stosowane w sprawozdawczości statutowej, są niedoceniane przez zakłady ubezpieczeń. Dość często przy tworzeniu bilansu dla celów wypłacalności stosowane jest rozwiązanie tzw. bezpośredniego przejścia z zasad stosowanych lokalnie⁵ do zasad stosowanych dla celów Wyplacalności II, z pominięciem dostosowania do MSSF. Pociąga to za sobą ryzyko braku ujawnienia określonych aktywów i zobowiązań z tytułu rozwiązań występujących w MSSF, a nie zaimplementowanych do regulacji krajowych. Na przykład, od 1 stycznia 2019 r.

³ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyplacalność II).

⁴ Rozporządzenie MF z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz. U. z 2016 r. poz. 562).

⁵ Lokalne zasady tworzą: ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 395) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym rozporządzenie MF z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz. U. z 2016 r. poz. 562).

będzie obowiązywać MSSF 16 „Leasing” wprowadzający rewolucyjne rozwiązania w zakresie transakcji leasingu, najmu dzierżawy m.in. obligując jednostki do ujawnienia w bilansie aktywów i zobowiązań z tytułu umów leasingu operacyjnego (podczas gdy obecnie ujmujemy jedynie bieżące koszty usług leasingu) oraz rozpoznania w bilansie umów najmu, dzierżawy w sposób analogiczny jak umowy leasingu z wyjątkiem składników majątku o niskiej cenie oraz umów krótkoterminowych do 12 miesięcy. Powyższe oznacza dla zakładów ubezpieczeń, iż w sprawozdaniu dla celów wypłacalności za I kwartał 2019 r. zakłady ubezpieczeń powinny już rozpoznać aktywa i zobowiązania (m.in. środki transportu w leasingu operacyjnym, umowy najmu nieruchomości) zgodnie z MSSF 16 „Leasing”.

MSSF 16 to nie jedyny standard odgrywający istotną rolę w działalności zakładów ubezpieczeń. Należy również pamiętać o MSSF 15 „Umowy z klientami”, który wszedł w życie w 2018 r., wprowadzającym nowe rozwiązania w zakresie umów innych niż umowy ubezpieczenia. Jego zastosowanie jest szczególnie istotne dla prawidłowego ujęcia w sprawozdawczości dla celów Wypłacalności II umów pośrednictwa finansowego, umów pośrednictwa w likwidacji szkód w ramach Bezpośredniej Likwidacji Szkód, umów zarządzania aktywami oraz umów podnajmu powierzchni.

4. Raport EIOPA dotyczący MSSF 17

Ze względu na znaczenie MSSF 17 dla sprawozdawczości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji oraz oceny sytuacji finansowej tych podmiotów EIOPA⁶ opublikowała 18 października 2018 r. dokument *Analiza EIOPA dotycząca MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia”*, w którym przedstawiono potencjalny wpływ standardu na stabilność finansową europejskich zakładów ubezpieczeń i reasekuracji oraz praktyczne problemy przy wdrożeniu MSSF 17 w świetle regulacji obowiązujących dla Wypłacalności II.

W dokumencie tym EIOPA oceniła pozytywnie standard, m.in. wskazując, że *„większa przejrzystość, porównywalność i wgląd w modele biznesowe ubezpieczycieli za pośrednictwem MSSF 17 mogą potencjalnie wzmocnić stabilność finansową w Europejskim Obszarze Gospodarczym, a zatem wdrożenie MSSF 17 jest korzystne dla europejskiego dobra publicznego”*. Zdaniem EIOPA, wycena bilansowa dla celów wypłacalności, bazująca na czynnikach rynkowych, może być traktowana jako przybliżenie do stosowania MSSF 17 i MSSF 9 „Instrumenty finansowe”. Oczekuje się, że MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia”, wraz z MSSF 9 „Instrumenty finansowe”, zapewni przejrzystość sprawozdań finansowych europejskich ubezpieczycieli zachowując spójność z zasadami rachunkowości innych sektorów.

W odniesieniu do faktycznego wdrożenia MSSF 17, analiza EIOPA wykazała, że można wykorzystać kluczowe dane wejściowe i procesy opracowane przy wdrażaniu dyrektywy Wypłacalność II, ale będą one wymagać pewnego do-

⁶ Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych, ang. European Insurance and Occupational Pensions Authority.

stosowania. Zdaniem EIOPA, wdrożenie MSSF 17 nie wpłynie na europejskie ramy ostrożnościowe dla zakładów ubezpieczeń i reasekuracji, ponieważ system Wyplacalność II opiera się na własnych zasadach wyceny aktywów i zobowiązań i własnej formie bilansu dla celów wypłacalności. Jednocześnie EIOPA zwraca uwagę, że pewne rozwiązania opisane poniżej w artykule (np. premia za ryzyko, stopy dyskontowe) zastosowane w standardzie mogą powodować znaczące różnice i potencjalnie nieporównywalne wyniki, zaś inne rozwiązania (m.in. agregacja umów ubezpieczenia czy rozpoznanie wyniku z umów reasekuracji biernej) mogą prowadzić do pogłębienia skomplikowania sprawozdań finansowych.

EIOPA przeanalizowała podobieństwa i różnice między MSSF 17 „Umowy ubezpieczenia” a zasadami tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych zgodnie z dyrektywą Wyplacalność II i zidentyfikowała następujące zagadnienia:

- ujęcie początkowe zobowiązań;
- definicja i alokacja oczekiwanych przepływów pieniężnych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na grupowanie/agregowanie kontraktów i granic umowy;
- stopy dyskontowe, w szczególności stopa wolna od ryzyka;
- korekta na ryzyko niefinansowe (w porównaniu z marginesem ryzyka dla celów wypłacalności);
- rozpoznanie i wycena umów reasekuracji biernej oraz jej skutki ograniczające ryzyko ubezpieczeniowe.

Jednocześnie EIOPA wyjaśnia, że nie wszystkie podobieństwa i różnice można poddać szczegółowej ocenie, a analiza nie uwzględnia potencjalnych problemów wynikających z krajowego wdrożenia i specyfiki w zakresie projektowania i przetwarzania niektórych rodzajów umów (np. analiza nie obejmuje prezentacji składek należnych w bilansie, zobowiązań innych niż ubezpieczeniowe, elementów inwestycyjnych wbudowanych w umowę ubezpieczenia). Dodatkowo inne kwestie, takie jak różnice w zakresie standardu (dyrektywa Wyplacalność II ma zastosowanie do zakładów ubezpieczeń i reasekuracji, zaś MSSF 17 ma zastosowanie do umów ubezpieczeniowych) okazały się, zdaniem EIOPA, mniej istotne przy ocenie obszarów potencjalnego wzrostu efektywności, który można uzyskać.

4.1. Rozpoznanie zobowiązania z umowy ubezpieczenia

Zdaniem EIOPA, moment, w którym zobowiązania ubezpieczeniowe są rozpoznawane w ramach obydwu regulacji, jest koncepcyjnie podobny. MSSF 17 wprowadza uproszczenie, które w niektórych przypadkach może prowadzić do różnic, jednakże praktyczny wpływ takich różnic nie powinien być znaczący. Według EIOPA, w celu uproszczenia, MSSF 17 wymaga ujęcia zobowiązania ubezpieczeniowego według wcześniejszej z dat: początku okresu ochrony ubezpieczeniowej i terminu płatności pierwszej składki, zaś w sytuacji tzw. kontraktów uciążliwych (generujących straty dla zakładu ubezpieczeń) MSSF 17 wymaga ujmowania zobowiązania w przypadku, kiedy ubezpieczyciel staje się

stroną umowy lub grupy umów. Dla uciążliwych umów data rozpoznania zobowiązania wydaje się być taka sama dla obu regulacji, w pozostałych przypadkach W II wymaga wcześniejszego uznania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Zdaniem EIOPA może być opłacalne monitorowanie praktycznej realizacji tej różnicy, ponieważ często umowa jest ważna, a zatem zobowiązanie umowne pojawia się tylko wtedy, gdy składka jest płacona.

4.2. Definicja przepływów pieniężnych

Zdaniem EIOPA, cel ustalania odpowiednich przepływów pieniężnych jest taki sam dla celów wypłacalności, jak i standardu MSSF 17, tj. włącza się wszystkie przepływy środków pieniężnych w celu rozliczenia i wykonania zobowiązania przy wykorzystaniu danych i szacunków zgodnych z rynkiem, jak również aktualnych założeń. Do ustalenia odpowiedniego poziomu agregacji dla oczekiwanych przepływów pieniężnych cele określone w Wypłacalności II oraz w MSSF 17 nieco się różnią. Zdaniem EIOPA, jeżeli zakład ubezpieczeń posiada wiarygodne informacje potwierdzające, że wszystkie umowy będą należeć do tej samej grupy, może:

- wyceniać kohortę umów ubezpieczenia zgodnie z MSSF 17 w celu ustalenia, czy generuje stratę;
- przetestować ogólną wrażliwość na zmiany założeń, aby ustalić, czy zestaw nie ma znaczącej możliwości, aby zaczął generować stratę.

Zdaniem EIOPA wymóg dotyczący identyfikacji homogenicznych grup ryzyka dla celów wypłacalności można uznać za podstawę dla wymogów MSSF 17 w zakresie grupowania umów.

4.3. Oddzielenie różnych elementów umowy ubezpieczenia w ramach jednego kontraktu

Zgodnie z MSSF 17 elementy kontraktu, które są „odrębne” od umowy ubezpieczenia (takie jak elementy inwestycyjne rozliczane zgodnie z MSSF 9 „Instrumenty finansowe” (np. umowy z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym w ubezpieczeniach na życie, określone rodzaje ubezpieczenia kredytów, gwarancji w ubezpieczeniach działu II) czy usługi zaklasyfikowane przez jednostkę jako rozliczane zgodnie z MSSF 15 „Umowy z klientami” (np. usługi zarządzania aktywami w dziale I czy zdarzenia ubezpieczeniowe z tytułu *assistance* w dziale II) należy oddzielić od umowy ubezpieczenia. Wypłacalność II nie obliuguje do wyodrębniania takich elementów jak w MSSF 17. Zgodnie z W II różne elementy składowe ubezpieczenia muszą być oddzielane jedynie w pewnych okolicznościach, na przykład ze względu na granice kontraktów. Wypłacalność II określa, że w przypadku, gdy umowa ubezpieczenia lub umowa reasekuracji pokrywa ryzyko na różnych liniach ryzyka, rozdział zobowiązań nie jest wymagany, gdy tylko jedno z ryzyk objętych umową jest istotne. W takim przypadku obowiązki związane z umową powinny być podzielone na segmenty zgodnie z głównym czynnikiem ryzyka. Przypisywanie umów do linii biznesowych jest regulowane charakterem ryzyka, a nie formą prawną umów.

Zdaniem EIOPA, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji powinny ustalić, czy możliwe jest rozdzielenie umowy, oceniając, czy dwie lub więcej części można łatwo zidentyfikować, i w odniesieniu do których możliwe jest określenie różnych zestawów zobowiązań i składek przypisanych każdej części. Składniki te są traktowane zgodnie z ich indywidualnymi cechami.

4.4. Granice umowy ubezpieczenia

Zgodnie z dokumentem EIOPA w obu regulacjach określono przepisy definiujące „granice kontraktów”, uwzględniające przy wycenie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wszystkie istotne oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne do dnia, w którym ubezpieczyciel może anulować umowę lub ją odnowić w celu ponownej oceny ryzyka.

MSSF 17 wprowadza kryterium, zgodnie z którym *„wycena składek za ubezpieczenie do dnia ponownej oceny ryzyka nie uwzględnia ryzyka związanego z okresami po dacie przeszacowania”* w przypadku umów, które przeszacowano na poziomie portfela. Zdaniem EIOPA, niektórzy ubezpieczyciele uważają to za bardzo krótką granicę kontraktu, a zastosowanie MSSF 17 do tych kontraktów może przedłużyć granice kontraktów, co potencjalnie może mieć znaczący wpływ na wycenę zobowiązań ubezpieczeniowych.

Według MSSF 17 umowy inwestycyjne z uznaniowym udziałem w zyskach nie zawierają istotnego ryzyka ubezpieczeniowego, zatem granicę kontraktu wyznacza termin, w którym podmiot ma istotny obowiązek dostarczenia środków pieniężnych. Taki obowiązek kończy się, gdy cena za obietnicę dostarczenia gotówki może zostać skorygowana w celu pełnego odzwierciedlenia przepływów, co może spowodować niespójność pomiędzy: przyszłymi składkami z umów ubezpieczenia z cechami uznaniowego udziału w zyskach a przyszłymi składkami z kontraktów inwestycyjnych z cechami uznaniowego udziału w zyskach.

4.5. Określenie odpowiedniej stopy dyskontowej

W odniesieniu do stosowanych stóp dyskontowych MSSF 17 pozwala zarówno na podejście odgórne, jak i oddolne, dostosowując się do braku płynności przy jednoczesnym uwzględnieniu wszystkich danych rynkowych. Natomiast Wyplacalność II określa podejście oddolne bez wyraźnej miary braku płynności.

MSSF 17 określa dwa możliwe podejścia (z góry do dołu/z dołu do góry), aby uzyskać stopę procentową odzwierciedlającą charakterystykę zobowiązania. Podejścia te wymagają ekstrapolacji i uwzględnienia odpowiednich danych rynkowych. Korekty płynności mogą być konieczne w podejściu oddolnym, ale nie są konieczne, gdy stosuje się podejście odgórne. Wszelkie dalsze korekty o płynność mogą być arbitralne.

Zdaniem EIOPA, można zastosować techniki dla celów WII do korekty zmienności (VA) i dopasowania (MA), biorąc pod uwagę założenia przyjęte w MSSF 17. Nadrzędne zasady korekty z tytułu zmienności i korekty dopasowania wydają się być zgodne z wytycznymi MSSF 17 dotyczącymi obliczania odpowiedniej stopy dyskontowej. Jednak ze względu na nieco odmienne wymogi, do-

pasowane metody korekty i korekty z tytułu zmienności mogą wymagać zmian, przy stosowaniu stopy dyskontowej według MSSF 17, jeżeli skutki uznaje się za istotne.

4.6. Dostosowanie ryzyka

Zdaniem EIOPA, koncepcja podejścia do ustalania marginesu ryzyka w Wyłącalności II różni się od korekty na ryzyko niefinansowe w MSSF 17. Zgodnie z dyrektywą Wyłącalność II margines ryzyka powinien być taki, aby zapewnić, że wartość rezerw techniczno-ubezpieczeniowych jest równa kwocie, której zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji wymagałyby w celu przejęcia i spełnienia zobowiązań. Pewnym rodzajem odpowiednika marginesu ryzyka W II jest stosowana w MSSF 17 korekta na ryzyko niefinansowe w celu uwzględnienia w szacunku bieżącej wartości przyszłych przepływów pieniężnych, korekty na niepewność co do kwoty i harmonogramu przepływów pieniężnych, które będą realizowane. MSSF 17 ujmuje wszystkie ryzyka niefinansowe, takie jak ryzyko ubezpieczeniowe i niektóre inne rodzaje ryzyka (np. wygasanie umów, wydatki na koszty) w marży ryzyka, ale wyklucza wszelkie ryzyka, które nie wynikają z umów ubezpieczeniowych, takich jak ogólne ryzyko operacyjne.

Zdaniem EIOPA, w przypadku ubezpieczycieli, stosujących system Wyłącalności II, margines ryzyka można rozważyć na potrzeby MSSF 17, ponieważ odzwierciedla on rzeczywisty kapitał, który muszą utrzymywać dla celów regulacyjnych, o ile odzwierciedla on również własne podejście jednostki do ekspozycji. Oczywiście, MSSF 17 pozwala również na bardzo różne podejścia.

4.7. Reasekuracja

Zgodnie z dokumentem EIOPA istnieją różne podejścia do oceny skutków posiadanych reasekuracji. Wyłącalność II stosuje „podejście netto” do określania marginesu ryzyka dla umów ubezpieczeniowych i przyporządkowuje wpływy z reasekuracji do odpowiadających im umów ubezpieczeniowych, natomiast MSSF 17 prezentuje reasekurację bierną jako odrębny składnik aktywów reasekuracji.

Wyłącalność II precyzuje, że kwoty możliwe do odzyskania z umów reasekuracji powinny być obliczane zgodnie z granicami bazowych umów ubezpieczenia. Kwoty i przepływy pieniężne, które należy uwzględnić w najlepszym oszacowaniu W II, dotyczą wyłącznie rekompensaty za zdarzenia ubezpieczeniowe i nierozliczone roszczenia ubezpieczeniowe. MSSF 17 traktuje posiadane umowy ubezpieczenia i umowy reasekuracji biernej jako odrębne umowy prawne, które ujmuje się oddzielnie. W związku z tym granica umowna zawartej umowy reasekuracyjnej może być dłuższa niż granica umowna podstawowych umów ubezpieczeniowych.

Zdaniem EIOPA, w przypadku, gdy umowa reasekuracji ma krótsze granice w porównaniu do bazowych umów ubezpieczenia zgodnie z MSSF 17, wynik może być różny w rozumieniu systemu W II, ponieważ przepływy pieniężne związane z reasekuracją, które nie zostały jeszcze nabyte, mogą mieścić się

w granicach umowy kontraktów bazowych dla celów wypłacalności. Istnieje również różnica koncepcyjna polegająca na tym, że korekta z tytułu ryzyka w MSSF 17 odzwierciedla rozpoznanie ryzyka przeniesionego na reasekuratora, podczas gdy dla celów wypłacalności margines ryzyka odzwierciedla wartość wymaganą, aby inne przedsiębiorstwo przejęło i spełniało zobowiązania ubezpieczeniowe i reasekuracyjne.

5. Analiza potencjalnego wpływu MSSF 17 na ocenę kondycji rynku ubezpieczeniowego i reasekuracyjnego

Według EIOPA, zasady leżące u podstaw wycen w MSSF 17 (wykorzystanie czynników rynkowych w maksymalnym zakresie, stosowanie bieżących założeń, ocena ryzyka i alokacja marży zgodnie z realizowanymi usługami) powinny w uczciwy sposób odzwierciedlać ekonomiczną treść umów ubezpieczeniowych i uwzględniać spójne traktowanie różnych rodzajów tych umów i ryzyka. Jednakże korzystanie z danych na rynkach o niskiej płynności stanowi szczególne wyzwanie dla sektora ubezpieczeniowego, ponieważ ryzyko ubezpieczeniowe rzadko jest przedmiotem obrotu na głębokim i płynnym rynku.

Jednocześnie EIOPA wyraża zaniepokojenie ujawnianiem w sprawozdaniu finansowym szczegółowych informacji w zakresie ekspozycji na ryzyko jednostki biorąc pod uwagę fakt, że wielkość ryzyka pozostającego w zakładzie ubezpieczeń i ryzyko przeniesione na reasekuratora jest specyficzne dla jednostki i wprowadza pewną subiektywność w pomiarze. W zakresie zapewnienia porównywalności danych wprowadzenie MSSF 17 można opisać jako zmianę paradygmatu w celu zapewnienia porównywalności sprawozdań finansowych ubezpieczycieli i umożliwienia stosowania spójnych praktyk rachunkowych, wykraczających poza odmienną jurysdykcję w porównaniu do ich poprzednika MSSF 4.

Jednocześnie EIOPA zwraca uwagę, że w wielu obszarach standard pozwala na interpretację i ocenę, co może wpłynąć na porównywalność sprawozdań finansowych, zwłaszcza w zakresie stosowanej stopy dyskontowej. Należy zatem zastosować odpowiednią strukturę czasową stóp procentowych papierów wartościowych pozbawionych ryzyka, aby odzwierciedlić charakterystykę zobowiązania z tytułu umowy ubezpieczenia. Jednak wymagane ujawnienie zastosowanej, bazowej krzywej dochodowości może być niewystarczające, aby umożliwić odpowiednią porównywalność.

W odniesieniu do zapewnienia jasnych i zrozumiałych sprawozdań finansowych, zdaniem EIOPA, sprawozdanie finansowe sporządzone zgodnie z MSSF 17 będzie bardziej zrozumiałe niż obecne sprawozdania finansowe sporządzone zgodnie z MSSF 4. Jednakże wymogi dotyczące ujawniania informacji nie mogą w pełni ograniczyć ryzyka częściowo niejednoznacznych informacji. Najbardziej kontrowersyjnym obszarem w odniesieniu do tego kryterium jest korekta na ryzyko niefinansowe w MSSF 17, która stanowi kluczowy wkład w odpowiednią wycenę zobowiązań ubezpieczeniowych. MSSF 17 narzuca obowiązek ujawnienia przyjętego przez jednostkę poziomu ufności przy wycenie zobowiązań, podczas gdy W II narzuca z góry określony poziom, co może

utrudniać zrozumienie różnic między informacjami finansowymi ubezpieczycieli a „apetytem na ryzyko”.

W odniesieniu do rzetelnej prezentacji sytuacji finansowej jednostki podstawowe znaczenie ma wycena zobowiązań ubezpieczeniowych, uwzględniająca wartość pieniądza w czasie. Zdaniem EIOPA nie jest jasne, w jaki sposób zostanie zachowana porównywalność informacji o płynności i rentowności jednostki. Innym przykładem może być różnica w traktowaniu umów reasekuracji biernej cedujących ryzyko z umów generujących stratę. MSSF nie pozwala na natychmiastowe ujęcie zarówno strat wynikających z umów generujących straty, jak i zysków z umowy reasekuracyjnej. Tym samym, MSSF 17 wydaje się nie uwzględniać różnej sytuacji ekonomicznej, w związku z czym nie pozwala ubezpieczycielowi prezentować spójnego traktowania zysków z umów reasekuracji biernej.

Zarządzanie ryzykiem ma kluczowe znaczenie dla działalności ubezpieczycieli, a rachunkowość ubezpieczyciela powinna rzetelnie odzwierciedlać rezultaty zarządzania ryzykiem. Zdaniem EIOPA, w pewnym stopniu oznacza to, że perspektywa zarządzania ryzykiem będzie punktem wyjścia do księgowania danej transakcji. Model wyceny stosowany przez MSSF 17 jest – co do zasady – zgodny z własnym podejściem jednostki do ryzyka, w związku z czym jednostka może stosować własne zasady zarządzania ryzykiem w celu spełnienia wymagań w odniesieniu do danych rynkowych i danych wejściowych dotyczących danego podmiotu.

Procesy zarządzania ryzykiem ubezpieczycieli są ściśle powiązane z zarządzaniem aktywami i pasywami. MSSF 17 bierze to pod uwagę przy uwzględnieniu np. podejścia opartego na zmiennej opłacie (tzw. *variable fee approach*) stosowanego do umów ubezpieczenia z bezpośrednim udziałem w zyskach. Zdaniem EIOPA, powyższy model nie uwzględnia wszystkich elementów, aby właściwie odzwierciedlać ekonomikę tych umów.

Zdaniem EIOPA, standard MSSF 17 poprawi przejrzystość odbioru działalności ubezpieczycieli i wzorców rentowności. W kontekście dotychczas stosowanych rozbieżnych praktyk księgowych, głównie dotyczących źródeł rentowności, zysków i marginesu ryzyka, rozwiązania przyjęte przez standard w porównywalny sposób mogą prowadzić do ponownej oceny składek, cech kontraktów oraz praktyk cenowych, co przyczyni się zarówno do trwałości modelu biznesowego, jak i ochrony konsumentów, a także do bardziej wydajnego alokowania kapitału na europejskich rynkach kapitałowych.

Zdaniem EIOPA, standardy rachunkowości powinny być wystarczająco jasne i sztywne, aby uniknąć manipulacji lub „kreatywnej księgowości”, które zakłóciłyby stabilność finansową. Na tym tle, nawet jeśli MSSF 17 przewiduje szereg opcji i możliwości oceny, to jednak zapewnia lepszą przejrzystość i spójność w stosowanych zasadach rachunkowości.

6. Główne wnioski

W odpowiedzi na pytanie główne, czy MSSF 17 odpowiada omówionym kryteriom w celu wzmocnienia stabilności finansowej, EIOPA stwierdziła, że:

- MSSF 17 zwiększy przejrzystość danych poprzez zorientowaną na ryzyko bieżącą wycenę zobowiązań ubezpieczeniowych oraz głębszy wgląd w rentowność ubezpieczycieli. Dzięki temu zasadne jest stwierdzenie, że uczestnicy rynku mogą czuć się bardziej pewni przedstawionych informacji finansowych i mogą podejmować decyzje gospodarcze na podstawie spójnych i porównywalnych danych.
- Koncepty MSSF 17 można opisać jako złożone, dlatego komunikacja z analitykami finansowymi będzie ważnym elementem działań wdrożeniowych. Złożoność rachunkowości zgodnie z MSSF 17 wynika nierozdzielnie ze złożoności działalności ubezpieczeniowej i stosunkowo wysokiego stopnia opcjonalności oraz luźno opisanych zasad w kluczowych obszarach, takich jak korekta ryzyka lub stopa dyskontowa. Chociaż zakres oceny może wzbogacić jakość i trafność zgłaszanych informacji, wiąże się to z ryzykiem potencjalnie negatywnego wpływu na ich zrozumienie, a tym samym na sprawiedliwą ocenę sytuacji biznesowej i finansowej ubezpieczycieli.
- Oczekuje się, że MSSF 17 będzie odzwierciedlał zmienność w bilansie ubezpieczycieli poprzez bieżącą wycenę opartą na bieżących danych rynkowych, ponieważ zarówno aktywa, jak i zobowiązania ubezpieczycieli są narażone na ryzyko stóp procentowych i inne ryzyka finansowe. Wpływ na stabilność finansową jest jednak pozytywny, ponieważ uczestnicy rynku oczekują zmian w zakresie wyceny i odzwierciedlenia zmian rzeczywistości gospodarczej.

Dokument EIOPA w odniesieniu do niektórych omówionych zagadnień wskazuje na istnienie możliwości zastosowania do sprawozdawczości finansowej rozwiązań z systemu Wyplacalność II (np. identyfikacji ryzyk, stosowania korekty zmienności, wykorzystania marginesu ryzyka do kalkulacji korekty na ryzyko niefinansowe). Jednakże nie oznacza to wdrożenia standardu bez szczegółowych analiz zgodności z MSSF 17 poszczególnych rozwiązań jednostki.

MSSF 17 wprowadza uproszczenia w zakresie ewidencji rozpoznania umowy ubezpieczenia, które w niektórych przypadkach mogą prowadzić do powstania różnic, jednakże praktyczny wpływ takich różnic, zdaniem EIOPA, nie powinien być znaczący. Powyższe podejście może powodować zmniejszenie czułości zakładów ubezpieczeń przy wdrażaniu standardu i wydaje się być dyskusyjne w świetle dalszych konsekwencji dotyczących wyceny zobowiązań ubezpieczeniowych oraz aktywów z tytułu reasekuracji biernej.

Reasumując, EIOPA pozytywnie oceniła standard wskazując, że MSSF 17: jest korzystny dla europejskiego dobra publicznego, odzwierciedla rzeczywistość gospodarczą, wspiera efektywne zarządzanie ryzykiem, umożliwia zainteresowanym stronom uzyskanie wglądu w model biznesowy jednostki, ekspozycję i wyniki. Jednocześnie EIOPA zwraca uwagę, że niektóre rozwiązania zastosowane w standardzie, w tym m.in. dotyczące ustalania stosowanej stopy dyskontowej i korekty na ryzyko, mogą powodować znaczące różnice i potencjalnie nieporównywalne wyniki. Natomiast inne rozwiązania przyjęte w standardzie, m.in. w zakresie agregacji umów ubezpieczenia czy rozpoznawania zysków

z umów reasekuracji, mogą prowadzić do pogłębienia skomplikowania sprawozdań finansowych. Zdaniem EIOPA, wycena bilansowa dla celów wypłacalności bazująca na czynnikach rynkowych może być traktowana jako przybliżenie do stosowania MSSF 17 i MSSF 9 „Instrumenty finansowe”.

7. Podsumowanie

Wprowadzie wejście w życie standardu MSSF 17 przewidziane jest na 2021 rok, jednak już teraz powinny być rozpoczęte prace nad jego wdrożeniem. Standard ten wymaga bowiem nie tylko nowych rozwiązań w zakresie wyceny na dzień bilansowy aktywów i zobowiązań (w znacznej mierze zbieżnych z zasadami obowiązującymi dla celów W II) koncentrujących się na pracach realizowanych w krótkim okresie czasu po zakończeniu okresu sprawozdawczego, ale przede wszystkim wprowadzenia nowych rozwiązań do systemów transakcyjnych (ewidencji składki, ewidencji kosztów), które są realizowane codziennie w księgach rachunkowych zakładów ubezpieczeń.

MSSF 17 pogłębia znaczenie zagadnień aktuarialnych w wycenie aktywów i zobowiązań oraz ustalania wyniku finansowego zakładów ubezpieczeń. O ile wynik finansowy w sprawozdawczości dla celów W II nie ma istotnego znaczenia ze względu na prezentację łączną wyniku ze zmian w okresie sprawozdawczym aktywów i zobowiązań (ujętych w wyniku finansowym czy też bezpośrednio w kapitałach własnych), o tyle przy zastosowaniu MSSF 17 mamy możliwość analizowania rentowności produktów generowaną w okresie sprawozdawczym wprost z ujawnień w sprawozdaniu finansowym. EIOPA w raporcie wskazuje wręcz, że jej zdaniem zakres ujawnień może generować negatywne skutki dla jednostki poprzez zagrożenie naruszenia tajemnicy handlowej, w szczególności dotyczącej ekspozycji na ryzyko jednostki.

Wpływ nowego standardu będzie widoczny na wielu płaszczyznach działalności ubezpieczeniowej, zarówno szeroko pojętych finansów (obejmujących księgowość i aktuariat), jak również w zakresie procesu tworzenia produktów ubezpieczeniowych. Biorąc pod uwagę zasady ustalania marży początkowej na umowach ubezpieczenia zgodnie z MSSF 17, zasady taryfikacji składek, jak i przewidywany przebieg modelu biznesowego danego produktu konieczne będzie zachowanie spójności co do wyceny produktu – w szczególności w zakresie ustalania założeń dotyczących planowanej sprzedaży, planowanych kosztów jednostkowych (akwizycji, likwidacji szkód, kosztów obsługi bieżącej, kosztów ogólnych) na umowie ubezpieczenia – z założeniami uwzględnianymi przy ustalaniu marży początkowej. W kolejnym kroku konieczna będzie weryfikacja założeń produktowych w odniesieniu do danych rzeczywistych. Tym samym będą niezbędne analizy rentowności produktów i weryfikacji taryf składek w kolejnych okresach sprawozdawczych, których rezultaty będą wymuszały dokonanie aktualizacji taryf składek.

Katarzyna Kędziora

biegły rewident

Audit & Consulting services

IFRS 17 "Insurance Contracts" in the Light of the EIOPA's Report

In May 2017 the International Accounting Standards Board issued IFRS 17 „Insurance Contracts”, which will enter into force in the year 2021. This standard introduces new requirements for recognition and valuation of liabilities for insurance contracts concluded and reinsurance contracts held, as well as determines the methodology of presenting these events in the financial statements. The author describes the concepts adopted by the standard, in the light of the EIOPA's document, which discusses in detail such aspects as the impact of the standard on the assessment of the insurance market condition and reporting according to Solvency II. EIOPA has given the standard a positive evaluation, emphasizing the greater transparency, data comparability and provision of insights into insurers' business models through IFRS 17, which might potentially strengthen financial stability in the European Economic Area. IFRS 17 is going to play an important role in the further development and improvement of the quality of accounting for solvency purposes.

Keywords: insurance, accounting, IFRS, Solvency II.